



Επίκαιρα

Θέματα Συνταγματικού Δικαίου

Υπεύθυνος ύλης: Ξενοφών Κοντιάδης

Ιούνιος 2013, Τεύχος 26

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η διάρρηξη της εμπιστοσύνης»,
Sandy Levinson
- «Για ένα νέο συνταγματικό διάλογο»,
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Ελευθερία της έκφρασης με προϋποθέσεις;»,
Πέτρος Ι. Παραράς
- «Εκπαίδευση στα δικαιώματα»,
Κώστας Χρυσόγονος
- «Μισαλλοδοξία και ελευθερία του λόγου»,
Σταύρος Τσακουράκης

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Εκδηλώσεις

- Συνέδριο με θέμα: «Δημόσιο χρέος και
θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα», Ξενοδοχείο
Divani Caravel, 28-29/6/2013

Προγράμματα

- Σοβαρές μορφές εργασιακής εκμετάλλευσης:
επιτρέποντας την πρόσβαση των θυμάτων
εργασιακής εκμετάλλευσης στη δικαιοσύνη
- Ελευθερία επιχειρηματικής δραστηριότητας:
ερμηνεία του δικαιώματος και της πρακτικής
του εφαρμογής

Νέα βιβλία

X. Contiades (Ed.), «Constitutions in the Global
Financial Crisis. A Comparative Analysis», Ashgate
2013, 316 σελ.

Η διάρρηξη της εμπιστοσύνης

Sandy Levinson, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου, Πανεπιστήμιο του Τέξας.

Ένα κείμενο που θα έπρεπε καθένας να διαβάσει είναι "Η διάρρηξη της εμπιστοσύνης" του Jack Goldsmith, που δημοσιεύθηκε στο τελευταίο τεύχος του New Republic. Ο Goldsmith φαίνεται να συμφωνεί με όσους ασκούν κριτική στην κυβέρνηση Ομπάμα. Η κυβέρνηση επιλέγει επίμονα τη μυστικότητα, καθώς επίσης είναι εξαιρετικά απρόθυμη να συνεργαστεί με το Κογκρέσο (πράγμα ίσως κατανοητό με βάση το σημερινό κομματικό τοπίο). Το τίμημα είναι η (δικαιολογημένη) διάβρωση της εμπιστοσύνης προς τον προεδρικό μηχανισμό, αλλά και τον ίδιο τον Πρόεδρο Ομπάμα. Παρόλο που δεν είμαι απολύτως σίγουρος για τη θέση που θα έπαιρνα στην περίπτωση που θα διεξάγονταν ένας πραγματικά ανοιχτός δημόσιος διάλογος για τη μορφή που πρέπει να έχει η νομοθετική ρύθμιση της χρήσης των drones (μη επανδρωμένων τηλεκατευθυνόμενων αεροσκαφών) καθώς και των ειδικών στρατιωτικών δυνάμεων σε χώρες με τις οποίες δεν βρισκόμαστε σε εμπόλεμη κατάσταση, συμφωνώ με τον Goldsmith ότι η ποιότητα της δημοκρατίας μας αλλοιώνεται από την υπεκφυγή που χαρακτηρίζει όποια συζήτηση διεξάγεται πάνω σε αυτά τα ζητήματα.

Όποτε, για παράδειγμα, δίνει μια διάλεξη κάποιο μέλος της Κυβέρνησης σε μέρη όπως η Οξφόρδη ή το Χάρβαρντ, ή όταν ο Πρόεδρος λέει κάτι αινιγματικό σε κάποια συνέντευξή του, ή ακόμα πιο χαρακτηριστικά στο παράδειγμα της διαρροής της Λευκής Βίβλου χωρίς να έχει δοθεί δημοσίως μια εξήγηση ως προς το τι αποτελεί αυτό που πολλοί εξ ημών αντιλαμβανόμαστε ως μια παράδοση πρόσληψης της έννοιας του "άμεσα επικείμενου κινδύνου", που μπορεί να δικαιολογήσει μια δολοφονία. (Σημείωση: βασικό ζήτημα που θίγει στο εξαιρετικό νέο βιβλίο του ο Steven Griffin είναι ότι ποτέ δεν έχουμε αναλύσει διεξοδικά τις θεμελιώδεις νομικές αρχές με βάση τις οποίες θα έπρεπε να μπορεί να δικαιολογηθεί αυτό που έχει γίνει λίγο πολύ κοινή πρακτική από τότε που ο Τρούμαν παρενέβη στην Κορέα. Ο Griffin τονίζει όχι μόνο πόσο έχει μεταβληθεί η φύση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι ΗΠΑ και οι πρόεδροί

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η διάρρηξη της εμπιστοσύνης»,
Sandy Levinson
- «Για ένα νέο συνταγματικό διάλογο»,
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Ελευθερία της έκφρασης με προϋποθέσεις;»,
Πέτρος Ι. Παραράς
- «Εκπαίδευση στα δικαιώματα»,
Κώστας Χρυσόγονος
- «Μισαλλοδοξία και ελευθερία του λόγου»,
Σταύρος Τσακυράκης

τους, αλλά κυρίως τις αισθητά ενισχυμένες δυνατότητες που έχουν οι πρόεδροι όταν ασκούν την αρμοδιότητα του επικεφαλής των ενόπλων δυνάμεων). Εκτός από όπλα, που ακόμα και ο Τρούμαν όταν έριξε τη βόμβα δεν θα μπορούσε να ονειρευθεί, έχει επίσης μεσολαβήσει η δημιουργία των "ειδικών δυνάμεων" και των αντίστοιχων αεροπορικών δυνάμεων, που σήμερα προφανώς βρίσκονται υπό τον έλεγχο της CIA.

Σε σχέση με τον τρόπο που η Λευκή Βίβλος χρησιμοποιεί την έννοια του "άμεσα επικείμενου κινδύνου" για να δικαιολογηθούν οι στοχευμένες δολοφονικές επιθέσεις, είναι νομίζω ενδιαφέρον να επισημανθεί ότι η έννοια αυτή χρησιμοποιείται πολύ πιο συντηρητικά από τον Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας του Δικηγορικού Συλλόγου των ΗΠΑ, ο οποίος σε πολλές πολιτείες επιτρέπει στους δικηγόρους να άρουν το επαγγελματικό απόρρητο. Αυτό δεν επιθυμώ να το χρησιμοποιήσω ως συντριπτικό επιχείρημα. Παλιά, όταν δίδασκα επαγγελματική δεοντολογία, υποστήριζα ότι ο δικηγόρος μιας εταιρίας που συνειδητοποιεί ότι ο πελάτης του παραβιάζει την περιβαλλοντική νομοθεσία, εκθέτοντας ανθρώπους σε κίνδυνο, θα έπρεπε να αισθάνονται ότι έχουν την άδεια, αν όχι το καθήκον, να άρουν το επαγγελματικό τους απόρρητο. Ας αναλογιστούμε υπό αυτό το πρίσμα το παράδειγμα της έκρηξης στο Δυτικό Τέξας, όπου μια εταιρία αποθήκευε νιτρικό αμμώνιο με τρόπο που εκ πρώτης όψεως φαίνεται σκανδαλωδώς αμελής, αν όχι και ευθέως εγκληματικός.

Αυτό απλά δείχνει την αξία που θα έχει η διεξαγωγή ενός πραγματικά ανοιχτού δημοσίου διαλόγου πάνω στην έννοια του "άμεσα επικείμενου κινδύνου", όπου θα αναδεικνύονταν αν θα είμαστε και αν θα πρέπει να είμαστε πρόθυμοι να εφαρμόσουμε τον ίδιο ορισμό απέναντι σε μεγαλοδικηγόρους τραπεζών και χημικών βιομηχανιών και σε υπόπτους για τρομοκρατία.

(επιλογή-μετάφραση: Αλκμήνη Φωτιάδου)

<http://balkin.blogspot.gr/3/05/2013>

Για ένα νέο συνταγματικό διάλογο

Ξενοφών Κοντιάδης, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου, Κοσμήτορας Σχολής Κοινωνικών Επιστημών Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, Πρόεδρος Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου

Στα τέλη του μήνα συμπληρώνονται πέντε χρόνια από την προηγούμενη αναθεώρηση του Συντάγματος και καθίσταται πλέον εφικτή η έναρξη μιας νέας αναθεωρητικής διαδικασίας. Όλα τα πολιτικά κόμματα έχουν διατυπώσει προτάσεις για συνταγματικές αλλαγές. Είναι ώριμες όμως οι πολιτικές συνθήκες για έναν γόνιμο συνταγματικό διάλογο ή το

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η διάρρηξη της εμπιστοσύνης»,
Sandy Levinson
- «Για ένα νέο συνταγματικό διάλογο»,
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Ελευθερία της έκφρασης με προϋποθέσεις;»,
Πέτρος Ι. Παραράς
- «Εκπαίδευση στα δικαιώματα»,
Κώστας Χρυσόγονος
- «Μισαλλοδοξία και ελευθερία του λόγου»,
Σταύρος Τσακουράκης

αποτέλεσμα μιας αναθεωρητικής πρωτοβουλίας θα κατέληγε σε εξίσου παταγώδη αποτυχία με εκείνη του 2008;

Στην πρώτη φάση της αναθεωρητικής διαδικασίας προβλέπεται κατά το Σύνταγμα η υπερψήφιση των αναθεωρητέων διατάξεων είτε από την απόλυτη πλειοψηφία είτε από πλειοψηφία τριών πέμπτων του συνόλου των βουλευτών. Οι πλειοψηφίες αυτές αντιστρέφονται στην επόμενη φάση, η οποία ξεκινάει μετά τη μεσολάβηση βουλευτικών εκλογών. Η κοινοβουλευτική πλειοψηφία που συγκεντρώνουν σήμερα τα τρία συγκυβερνώντα κόμματα δεν επαρκεί για να προχωρήσουν ένα αναθεωρητικό εγχείρημα με αυξημένη πλειοψηφία των τριών πέμπτων χωρίς τη σύμπραξη και άλλων πολιτικών δυνάμεων. Ακόμη όμως και αν επιτυγχανόταν μια τέτοια πλειοψηφία, αυτό θα σήμαινε ότι στην επόμενη Βουλή οι διαθέτοντες την απόλυτη πλειοψηφία θα μπορούσαν να αναθεωρήσουν το Σύνταγμα κατά βούληση.

Από την άλλη πλευρά, εάν η επίτευξη αυξημένων πλειοψηφιών παραπεμφθεί για την επόμενη Βουλή, τότε είναι εντελώς αβέβαιο κατά πόσο οι προτάσεις αναθεώρησης που θα έχει υπερψηφίσει η παρούσα Βουλή θα γίνουν σεβαστές από την επόμενη. Ακόμη χειρότερα, ενδέχεται να υπερψηφιστούν μόνο τρεις ή τέσσερις περιορισμένης σημασίας τροποποιήσεις, με αποτέλεσμα εν συνεχεία να απαιτηθούν άλλα πέντε χρόνια για μια νέα αναθεωρητική πρωτοβουλία, όπως συνέβη το 2008.

Τι σημαίνουν όλα αυτά; Κατ' αρχάς, ότι το νέο, ρευστό και απρόβλεπτο κομματικό τοπίο που διαμορφώθηκε μετά τις δίδυμες εκλογές του 2012 δεν φαίνεται να επιτρέπει τη διαμόρφωση των αναγκαίων συναινέσεων, ιδίως όμως της θεσμικής και πολιτικής εμπιστοσύνης που είναι αναγκαία για το αναθεωρητικό εγχείρημα. Δεύτερον, ότι η ισχύουσα αναθεωρητική διαδικασία χρήζει βελτιώσεων. Άρα, αυτό το οποίο οφείλει να πράξει η παρούσα Βουλή είναι να προωθήσει τον εξορθολογισμό και την απλούστευση της αναθεωρητικής διαδικασίας και μετά να τεθούν προς συζήτηση περαιτέρω συνταγματικές αλλαγές.

πηγή: Εφημερίδα «ΕΘΝΟΣ», 14/05/2013

Ελευθερία της έκφρασης με προϋποθέσεις;

Πέτρος Ι. Παραράς, Επίτιμος Αντιπρόεδρος του Συμβουλίου Επικρατείας, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου

Η για τρίτη φορά προώθηση στη Βουλή του νομοσχεδίου για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, που επιδιώκει η αριστερά δια του υπουργού της, θέτει εκ νέου το ζήτημα αν είναι σκόπιμη η ποινικοποίηση τελικά της ελευθερίας του λόγου, με τον Πάσχο Μανδραβέλη να διατυπώνει το ερώτημα: «Μας χρειάζεται ακόμη ένας νόμος που να ποινικοποιεί την έκφραση;» (Καθημερινή, 14.5.2013).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η διάρρηξη της εμπιστοσύνης»,
Sandy Levinson
- «Για ένα νέο συνταγματικό διάλογο»,
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Ελευθερία της έκφρασης με προϋποθέσεις;»,
Πέτρος Ι. Παραράς
- «Εκπαίδευση στα δικαιώματα»,
Κώστας Χρυσόγονος
- «Μισαλλοδοξία και ελευθερία του λόγου»,
Σταύρος Τσακουράκης

Σχετικός προβληματισμός έχει αναπτυχθεί και στη Γαλλία, όπου ισχύουν νόμοι που καταδικάζουν κάθε έκφραση γνώμης που αμφισβητεί την γενοκτονία των Εβραίων (1990), αναγνωρίζουν την γενοκτονία των Αρμενίων (2001) ή θεωρούν ως έγκλημα κατά της ανθρωπότητας την από δυτικά κράτη κατά το παρελθόν εμπορία νέγρων (2001). [αν ψηφισθεί ο νόμος αυτός θα καταδικαστώ επειδή χρησιμοποίησα την λέξη «νέγρος»;]

Η σκοπιμότητα της ψήφισης τέτοιων νόμων (lois mémorielles) ανακινήθηκε με αφορμή την άδικη επίθεση κατά Γάλλου ιστορικού για το βιβλίο του σχετικά με την δουλεία των νέγρων (2004). Από το έτος, λοιπόν, 2005 διαπρεπείς Γάλλοι, ιστορικοί, διανοούμενοι και ακαδημαϊκοί (Vernant, Veyne, Vidal-Naquet κλπ) του αριστερού χώρου, ζήτησαν την κατάργηση όλων αυτών των νόμων. Στο θέμα επανήλθε ο ακαδημαϊκός Pierre Nora (Le Monde, 11.10.2008), διευθυντής του έγκριτου αριστερού περιοδικού «Le débat», ο οποίος καταδικάζει μεν ευθέως, όπως όλοι μας, τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας που σωστά δεν παραγράφονται, είναι όμως αντίθετος στο να εφαρμοσθούν αναδρομικά οι νόμοι αυτοί που, κατ' ουσίαν, ξαναγράφουν την ιστορία, τις περισσότερες δε φορές με κριτήρια πολιτικά. Τον Nora ακολούθησαν οι Hobsbawm, Barnavi, Carrère d'Encausse κλπ., δηλαδή προσωπικότητες που κινούνται σαφώς στον ίδιο χώρο (βλ. περισσότερα στο περιοδ. «Δικαιώματα του Ανθρώπου», Νο 39/2008, σελ. 1045 επ).

Η γαλλική, λοιπόν, αριστερά είναι αντίθετη με τους νόμους «μνήμης», αφενός διότι η ιστορία δεν γράφεται μέσα στη Βουλή, αφετέρου δε διότι τέτοιοι νόμοι υπηρετούν τελικά πολιτικές σκοπιμότητες (Sarkozy), ενώ παράλληλα θέτουν σε κίνδυνο το ύψιστο αγαθό του ανθρώπου: την ελευθερία του λόγου που είναι η σπουδαιότερη από τις «preferred Freedoms» στην Αμερική. Κατά δε τον διάσημο Justice Cardoso «Freedom of thought and speech is the matrix, the indispensable condition, of nearly every other form of freedom».

Πρόσφατη μάλιστα απόφαση του γαλλικού Συνταγματικού Συμβουλίου (28.2.2012) δέχθηκε ότι η τελευταία τροποποίηση του ισχύοντος νόμου περί ελευθεροτυπίας του 1881, η οποία τιμωρεί, με ποινή φυλάκισης ενός έτους και πρόστιμο 45.000€, αυτούς που αμφισβητούν ή υποβαθμίζουν την ύπαρξη εγκλημάτων γενοκτονίας που προβλέπονται από το νόμο, είναι αντισυνταγματική, διότι παραβιάζει την ελευθερία της έκφρασης. Τονίζει δε το Δικαστήριο αυτό ότι η ελευθερία έκφρασης αποτελεί προϋπόθεση για την Δημοκρατία, αλλά και εγγύηση για τις άλλες ατομικές ελευθερίες, ώστε οι όποιοι περιορισμοί πρέπει να είναι μόνον οι απολύτως αναγκαίοι. Την ίδια περίοδο και η εφημ. «Le Monde» (23.12.2011) αντέδρασε άμεσα, χαρακτηρίζοντας άχρηστους όλους αυτούς τους νόμους.

Σε μας, το ως άνω νομοσχέδιο υποστηρίζεται ευθέως από τους αριστερούς πολιτικούς, σε αντίθεση δηλαδή με τους Γάλλους του

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η διάρρηξη της εμπιστοσύνης»,
Sandy Levinson
- «Για ένα νέο συνταγματικό διάλογο»,
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Ελευθερία της έκφρασης με προϋποθέσεις;»,
Πέτρος Ι. Παραράς
- «Εκπαίδευση στα δικαιώματα»,
Κώστας Χρυσόγονος
- «Μισαλλοδοξία και ελευθερία του λόγου»,
Σταύρος Τσακυράκης

ίδιου χώρου, διατυπώνονται όμως και επιφυλάξεις στον τύπο, σε ό,τι αφορά την ελευθερία έκφρασης, ιδίως δε την ελεύθερη άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος, αλλά και ως προς το τελείως αόριστο περιεχόμενο του όρου «εχθροπάθεια». Η χειραγώγηση όμως αυτή του λόγου εκβάλλει στον αυταρχισμό. Η τρίχρωμη λοιπόν Κυβέρνηση δεν μπορεί να φυλακίσει αζημίως την όποια σκέψη της Κικής Δημοσιά.

Να συμπληρώσω ότι η σοβαρότατη διαμάχη γύρω από τους γάμους ομοφυλοφίλων, για τους οποίους ιδιαίτερα είχε επιμείνει η γαλλική αριστερά (προεκλογική δέσμευση Hollande) και πρόσφατα έγινε νόμος του κράτους, κατέληξε στο τέλος, όπως αναγνωρίζεται (Le Monde, 19.4.2013, σελ. 18-19), υπέρ της, αντίθετης στον θεσμό αυτό, Δεξιάς και ακόμη παραπέρα, βλ. το πρόσφατο κίνημα «Γαλλική Άνοιξη».

πηγή: Εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 23/05/2013

Εκπαίδευση στα δικαιώματα

Κώστας Χρυσόγονος, Καθηγητής Νομικής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Το νομοσχέδιο που προτίθεται να καταθέσει η κυβέρνηση για την αυστηρότερη ποινική αντιμετώπιση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας υποδηλώνει την έκταση την οποία προσλαμβάνουν αυτά στη χώρα μας. Το κατά πόσο οι νέες διατάξεις θα συμβάλουν στην περιστολή τέτοιων αποκρουστικών φαινομένων μένει να αποδειχθεί στην πράξη (σημειωτέον πάντως ότι εδώ και πολλά χρόνια υφίστανται σχετικές ποινικές διατάξεις αλλά αξιοποιούνται ελάχιστα από τις Αρχές).

Εκείνο το οποίο όμως αδυνατούν να αντιληφθούν οι κυβερνώντες είναι ότι μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα από την καταστολή έχει η πρόληψη. Τούτο αποδεικνύεται από το γεγονός ότι με υπουργικές αποφάσεις τον Απρίλιο του 2012 το μονόωρο μάθημα «Πολιτική και Δίκαιο», διάδοχο της παλιάς Αγωγής του Πολίτη, καταργήθηκε από τα υποχρεωτικά γνωστικά αντικείμενα της γενικής παιδείας του Λυκείου και διδάσκεται έκτοτε μόνο ως μάθημα επιλογής στη θεωρητική κατεύθυνση.

Σκοπός του παραπάνω μαθήματος, σύμφωνα με το πρόγραμμα σπουδών, είναι «να κατανοήσει ο μαθητής την οργάνωση και λειτουργία της πολιτείας και να αναπτύξει πολιτική συνείδηση και κριτική σκέψη, ώστε να συμμετέχει ενεργά στο κοινωνικό και πολιτικό γίνεσθαι ως ελεύθερος και υπεύθυνος πολίτης».

Φαίνεται όμως πως όλα αυτά θεωρούνται πια περιττή πολυτέλεια για τους περισσότερους μαθητές, οι οποίοι δεν ακολουθούν τη θεωρητική κατεύθυνση, ενώ για τους υπόλοιπους «αρκεί» μία ώρα την εβδομάδα και μάλιστα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η διάρρηξη της εμπιστοσύνης»,
Sandy Levinson
- «Για ένα νέο συνταγματικό διάλογο»,
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Ελευθερία της έκφρασης με προϋποθέσεις;»,
Πέτρος Ι. Παραράς
- «Εκπαίδευση στα δικαιώματα»,
Κώστας Χρυσόγονος
- «Μισαλλοδοξία και ελευθερία του λόγου»,
Σταύρος Τσακουράκης

προαιρετικά. Είναι προφανές ότι πολιτικά απαίδευτοι νέοι άνθρωποι, που δεν έχουν διδαχθεί συστηματικά και επαρκώς ούτε τις βασικές αρχές του δημοκρατικού πολιτεύματος ούτε τα δικά τους δικαιώματα μέσα σ' αυτό, μπορούν ευκολότερα να καταστούν θύματα της ρατσιστικής, ξενοφοβικής και εν τέλει αντιδημοκρατικής προπαγάνδας ακραίων δυνάμεων και νοσταλγών του φασισμού.

Από την άλλη πλευρά βέβαια, αν οι πολίτες διδάσκονταν για τα συνταγματικά τους δικαιώματα θα μπορούσαν να τα υπερασπισθούν και να τα διεκδικήσουν καλύτερα.

Ίσως λοιπόν η παραπάνω συμπεριφορά των κυβερνώντων, οι οποίοι με συστηματικό τρόπο καταπατούν πολλά από τα δικαιώματα αυτά, συμμορφούμενοι στις απαιτήσεις των ξένων δανειστών, να μην είναι απότοκος τόσο πολιτικής ανοησίας όσο μάλλον πολιτικού υπολογισμού.

πηγή: Εφημερίδα «ΕΘΝΟΣ», 13/05/2013

Μισαλλοδοξία και ελευθερία του λόγου

Σταύρος Τσακουράκης, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών

Σε ποια βάση άραγε μπορεί μια φιλελεύθερη κοινωνία να απαγορεύσει τον μισαλλόδοξο λόγο χωρίς να αντιφάσκει με τη θεμελιώδη σημασία που αποδίδει στην ελευθερία της έκφρασης; Όχι ασφαλώς στη βάση ότι η πλειοψηφία διαφωνεί ριζικά με το περιεχόμενό του ή ότι αποτελεί μια βαθύτατα λανθασμένη ιδέα που διακηρύσσει μια αποκρουστική άποψη κοινωνικής οργάνωσης. Η ελευθερία της έκφρασης συνεπάγεται την ελεύθερη διακίνηση όλων των ιδεών και των απόψεων ανεξαρτήτως του περιεχομένου τους. Δεν νοείται ελεύθερος δημόσιος διάλογος αν αυτός προσληφθεί ως αποκαθαρμένος από τις λανθασμένες, εξωφρενικές ή απεχθείς ιδέες. Η ρήση ότι νομικά δεν υπάρχουν ορθές ή λανθασμένες απόψεις δεν σημαίνει ότι το «η γη είναι πιάτο» περιέχει την ίδια αλήθεια με το «η γη είναι στρογγυλή». Σημαίνει απλούστατα ότι και οι δύο απόψεις έχουν θέση στο δημόσιο διάλογο, ότι και οι δύο προστατεύονται εξίσου.

Τα επιχειρήματα για το πόσο κακός και λανθασμένος είναι ο μισαλλόδοξος λόγος είναι μεν ορθά, δεν βοηθούν όμως να απαντήσουμε στο ερώτημα που θέσαμε. Προσωπικά, δεν έχω καμιά αμφιβολία ότι οι μισαλλόδοξες απόψεις, δηλαδή οι απόψεις που εκφράζουν μίσος προς άλλους ανθρώπους εξαιτίας κάποιων χαρακτηριστικών τους (της φυλής, του φύλου, των πεποιθήσεων ή των ερωτικών προτιμήσεων) αποτελούν βαθύτατα λανθασμένες ιδέες. Εφόσον εξ ορισμού

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η διάρρηξη της εμπιστοσύνης»,
Sandy Levinson
- «Για ένα νέο συνταγματικό διάλογο»,
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Ελευθερία της έκφρασης με προϋποθέσεις;»,
Πέτρος Ι. Παραράς
- «Εκπαίδευση στα δικαιώματα»,
Κώστας Χρυσόγονος
- «Μισαλλοδοξία και ελευθερία του λόγου»,
Σταύρος Τσακυράκης

αντιστρατεύονται την ίση αξία των ανθρώπων και διακηρύσσουν τον αποκλεισμό κάποιων από την κοινωνική οργάνωση, είναι ασυμβίβαστες με την ίδια την έννοια της κοινωνικής συμβίωσης. Υπ'αυτή την έννοια είναι ακόμη πιο διαστροφικές από τις αντιδημοκρατικές απόψεις, αφού δεν αρνούνται σε κάποιους την πολιτική συμμετοχή αλλά την ίδια την ανθρώπινη ιδιότητά τους. Αλλά, όπως ακριβώς η διαφωνία ή το λανθασμένο των αντιδημοκρατικών ιδεών δεν αποτελούν επαρκή δικαιολογία για τον εξοβελισμό τους από το δημόσιο διάλογο, το ίδιο ισχύει και με τον μισαλλόδοξο λόγο και αυτό δεν αλλάζει αν προσθέσουμε κάποιο επίθετο, αν π.χ. πούμε ότι είναι ιδιαίτερα κακός λόγος.

Σταθερή βάση για την απαγόρευση του μισαλλόδοξου λόγου μπορεί να αναζητηθεί μόνο όταν στοιχειοθετείται άμεσος και επικείμενος κίνδυνος επέλευσης κάποιου κακού. Αυτό συμβαίνει όταν υπάρχει άμεση υποκίνηση σε παράνομες πράξεις ή κατά πρόσωπο λεκτικές επιθέσεις κατά συγκεκριμένων προσώπων. Στις περιπτώσεις αυτές δεν ενδιαφέρει τόσο το περιεχόμενο του μηνύματος όσο μια συμπεριφορά που χρησιμοποιεί τον λόγο ως μέσο για να επιφέρει άμεση βλάβη. Τέτοιες συμπεριφορές, όμως, τιμωρούνται ούτως ή άλλως, ανεξαρτήτως αν ο λόγος (το μέσο) που χρησιμοποιείται είναι μισαλλόδοξος ή όχι.

Όσοι υποστηρίζουν την απαγόρευση του μισαλλόδοξου λόγου δεν έχουν, βέβαια, κατά νου το κακό που προκαλείται σε εξατομικευμένες περιπτώσεις. Περιγράφουν την οδύνη, τον τρόμο και την ανασφάλεια που αισθάνονται τα θύματα ως μέλη μιας ομάδας από την προπαγάνδισή μιας διεστραμμένης και βλαβερής ιδεολογίας και προσβλέπουν στην απαγόρευση για να τους απαλλάξει από αυτά τα δεινά. Πρόκειται, όμως, για δεινά που συνδέονται με τις επιπτώσεις του λόγου, με την επίδραση που έχει στην κοινωνική ζωή ο εκθειασμός της ανισότητας. Το πρόβλημα είναι ότι όσο πιο πολύ εντοπίζεται το κακό στον ιδεολογικό ρόλο του μισαλλόδοξου λόγου, τόσο πιο πολύ συγκρούεται με μια αντίληψη ισχυρής προστασίας της έκφρασης που επιβάλλει την προστασία κάθε μηνύματος, ακόμη και του πλέον απεχθούς.

Αν περιορίζουμε την έκφραση βάσει των πραγματικών ή εικαζόμενων επιπτώσεων που έχει το περιεχόμενο του μηνύματος σε κάποιους ανθρώπους, τότε προσυπογράφουμε την πιο άγρια λογοκρισία. Κάθε ιδέα, ακόμη και η πλέον «ευγενής», μπορεί να προκαλέσει πόνο, φοβία ή διάφορα άλλα ανεπιθύμητα συναισθήματα σε κάποιον άνθρωπο. Ακόμη και η εκδήλωση αγάπης, μια ερωτική εξομολόγηση, μπορεί να προκαλέσει αηδία, αποστροφή, οδύνη. Αν επιδιώξουμε να φμώσουμε κάθε λόγο που έχει δυσάρεστες επιπτώσεις σε κάποιον, στην πραγματικότητα ανάγουμε τη σιωπή ως βασική αρχή της κοινωνικής οργάνωσης (κρείττον το σιγάν). Αντίθετα, αν συμφωνούμε με την αρχή της ελευθερίας της έκφρασης, τότε οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η διαφωνία, η εναντίωση, η

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Η διάρρηξη της εμπιστοσύνης», Sandy Levinson
- «Για ένα νέο συνταγματικό διάλογο», Ξενοφών Κοντιάδης
- «Ελευθερία της έκφρασης με προϋποθέσεις;», Πέτρος Ι. Παραράς
- «Εκπαίδευση στα δικαιώματα», Κώστας Χρυσόγονος
- «Μισαλλοδοξία και ελευθερία του λόγου», Σταύρος Τσακυράκης

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Εκδηλώσεις

- Συνέδριο με θέμα: «Δημόσιο χρέος και θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα», Ξενοδοχείο Divani Caravel, 28-29/6/2013

προσβολή, η οργή, η αγανάκτηση, η ψυχική οδύνη δεν είναι θεμιτές δικαιολογίες περιορισμού του λόγου.

Γινόμαστε έτσι αναισθητοι στο ιδεολογικό κακό που προκαλεί ο μισαλλόδοξος λόγος; Η απάντηση είναι ότι πρέπει να το αντιμετωπίσουμε με τον μόνο ορθό και αποτελεσματικό τρόπο, που είναι ο αντίλογος. Ο αντίλογος στο μισαλλόδοξο λόγο δεν αποσκοπεί στην ανακάλυψη της αλήθειας αλλά στην ενδυνάμωση των δικών μας απόψεων, στην εξέταση των ζητημάτων σε βάθος, στην εξαγωγή συμπερασμάτων για τη ζωή και την κοινωνία μας. Πριν από λίγα χρόνια βαυκαλιζόμασταν ότι ήμασταν οι μεγαλύτεροι αντιρατσιστές του κόσμου και η δυναμική εμφάνιση της Χρυσής Αυγής μάς προσγείωσε στην πραγματικότητα. Επιφανειακά ήμασταν αντιρατσιστές, όπως επιφανειακά ήμασταν χιλιάδες άλλα πράγματα. Δεν θα καταφέρουμε ποτέ να αποκτήσουμε ως κοινωνία συνείδηση της κακίας του μισαλλόδοξου λόγου, αν επιδιώξουμε να τον απαγορεύσουμε, αν θελήσουμε να τον αφήσουμε να λειτουργεί υπόγεια.

Τέλος, όσοι πιστεύουν ότι οι νομοθετικές απαγορεύσεις μπορούν αποτελεσματικά να υποκαταστήσουν τα επιχειρήματα, ας έχουν κατά νου ότι μπορεί να φέρουν το ακριβώς αντίθετο αποτέλεσμα. Οι αντιρατσιστικοί νόμοι της Βαϊμάρης και οι διώξεις χιτλερικών χρησιμοποιήθηκαν προπαγανδιστικά από τον Χίτλερ και μάλλον ευνόησαν παρά απέτρεψαν την άνοδό του.

πηγή: Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ», 21/05/2013

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Εκδηλώσεις

- Η Διεθνής Ένωση Συνταγματικού Δικαίου, η Ένωση Ελλήνων Συνταματολόγων, το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου - Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου και το Διεθνές Κέντρο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου LIBERTAS διοργανώνουν Συνέδριο με θέμα: Δημόσιο χρέος και θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα, Ξενοδοχείο Divani Caravel, 28-29/6/2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

**Νέες δραστηριότητες του Κέντρου
Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου –
Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη
Τσάτσου**

Εκδηλώσεις

- Συνέδριο με θέμα: «Δημόσιο χρέος και θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα», Ξενοδοχείο Divani Caravel, 28-29/6/2013

**THE INTERNATIONAL ASSOCIATION OF CONSTITUTIONAL LAW,
THE ASSOCIATION OF GREEK CONSTITUTIONALISTS
THE CENTRE FOR EUROPEAN CONSTITUTIONAL LAW - THEMISTOKLES AND DIMITRIS
TSATSOS FOUNDATION
& THE INTERNATIONAL CENTRE ON HUMAN RIGHTS – LIBERTAS**

organize an

INTERNATIONAL CONFERENCE

28-29.6.2013

«Sovereign debt and fundamental social rights»

Athens - Hotel Divani Caravel

FRIDAY MORNING

09:00 **First session, Friday, 28 June 2013**

Greetings by **Kostas Mavrias**, Professor Emeritus, President of the Association of Greek Constitutionalists and Honorary President of the IACL and **Martin Scheinin**, Professor, President of the IACL

Introductory Speech by Dr. **Cephas Lumina**, UN Independent Expert on Foreign Debt

09:30 THE IMPACT OF ECONOMIC CRISIS TO INTERNATIONAL INSTITUTIONS, REGULATION AND HUMAN RIGHTS

Chair: **Kostas Mavrias**, Professor Emeritus, University of Athens, Faculty of Law

1. **Margot Salomon**, Senior Lecturer, London School of Economics, Faculty of Law
Beyond time and territory: Debt, austerity and human rights in full view.
2. **Anu Bradford**, Professor, Columbia University Law School
Efficient Design of Institutions after the Crisis.
3. **Enyinna Nwauche**, Professor, University of Botswana, Department of Law
Emerging Issues about Indigenous Peoples and Investment Arbitration.

11:00 Coffee Break

11:30 SOVEREIGN DEBT AND INTERNATIONAL LAW

Chair: **George Kassimatis**, Professor Emeritus, University of Athens, Faculty of Law

1. **Antonis Bredimas**, Professor, University of Athens, Faculty of Law
Force Majeure and State of Necessity in International Law.
2. **Mathias Audit**, Professor, Paris Ouest Nanterre La Défense
La dette souveraine devant les tribunaux arbitraux internationaux.

www.cecl.gr
Επικοινωνία: centre@cecl.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Εκδηλώσεις

- Συνέδριο με θέμα: «Δημόσιο χρέος και θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα», Ξενοδοχείο Divani Caravel, 28-29/6/2013

3. **Nikitas Aliprantis**, Professor Emeritus, University of Strasbourg and University of Thrace
La philosophie du «comme si» (“als ob”) dans la méconnaissance des droits sociaux d’assises européennes.

FRIDAY AFTERNOON

Second session

- 17:00 THE EUROPEAN SOCIAL CHARTER AND THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS VIS-À-VIS THE ECONOMIC CRISIS
Chair: **Spyros Flogaitis**, Professor, University of Athens, Faculty of Law
1. **Alessandro Torre**, Professor, University of Bari, Faculty of Law
Neo Liberal Trends and Budgetary Policy – Making in Italy.
 2. **Marina Calamo Specchia**, Professor, University of Bari, Faculty of Law
Economic Crisis and Balanced Budget, in the Italian case. Which future for social rights?
 3. **John McEldowney**, Professor, University of Warwick, Faculty of Law
The UK: The Post Financial Crisis and the Reform of the Welfare State and Social Economic Rights.
- 18:30 Coffee Break
- 19:00 THE EUROPEAN UNION AND THE CRISIS
Chair: **Kostas Chryssogonos**, Professor, Aristotle University of Thessaloniki, Faculty of Law
1. **Françoise Tulkens**, Judgen
The European Convention on Human Rights and the Economic Crisis. The issue of poverty.
 2. **Patrick de Fontbressin**, Professor, Université Paris Sud XI
Le citoyen trouve-t-il dans la Charte des droits de l’Union Européenne un droit subjectif ?
 3. **Petros Stagos**, Professor, Aristotle University of Thessaloniki, Faculty of Law
Endettement de l’État à l’intérieur d’une Union économique et monétaire : solidarité ou état de nécessité?
 4. **Nikos Alivizatos**, Professor, University of Athens, Faculty of Law
The “Living instrument” Doctrine in Times of Trouble

SATURDAY MORNING

Third Session, Saturday, 29 June 2013

- 9:00 COUNTRIES IN CRISIS AND CONSTITUTIONAL REMEDIES
Chair: **George Katrougalos**, Professor, University of Thrace
1. **Dr. Giulia Aravantinou Leonidi**, Scientific Researcher, University of Rome La Sapienza, Faculty of Law

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Εκδηλώσεις

- Συνέδριο με θέμα: «Δημόσιο χρέος και θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα», Ξενοδοχείο Divani Caravel, 28-29/6/2013

A fragile democracy: questioning social rights under the Italian Constitution. The crisis and the collapse of the Welfare State.

2. **Rachael Lorna Johnstone**, Professor, University of Akureire
Protecting Socio-Economic Rights through Financial Crisis and Beyond.
3. **Angel Rodriguez**, Professor, University of Málaga, Faculty of Law
Sovereign debt and fundamental social rights after the constitutional reform in Spain.
4. **Yannis Drossos**, Professor, University of Athens, Faculty of Law

11:00 Coffee Break

11:30 SOCIAL RIGHTS AND THE PRESSURE ON WELFARE STATE

Chair: **Petros Pararas**, Professor Emeritus, University of Thrace, Honorary Vice-president of the Council of State.

1. **Paul Tavernier**, Professor, Université Paris-Sud XI
Contribution de la Cour Européenne des droits de l'Homme à une lecture «sociale» du droit de propriété. Quelques constats et quelques interrogations.
2. **Stamatis Tzitzis**, Professor, Institut de criminologie, Paris II
Crise, souveraineté populaire et droits sociaux.
3. **Stelios Perrakis**, Professor Panteion University
Le droit de vivre en dignité en période de crise économique et le droit international.
4. Dr. **Vassiliki Saranti**
Social Rights in the American Continent in the light of the jurisprudence of the Inter-American Court of Human Rights.

SATURDAY AFTERNOON

17:00 **Fourth Session**

CONSTITUTIONAL RESPONSES TO THE CRISIS

Chair: **Elisabeth Bessila**, Professor, Panteion University

1. **Thomas Fleiner**, Professor Emeritus, University of Fribourg
Direct democracy: debts and social rights, the Swiss experience.
2. **Dominique Rousseau**, Professor, University Paris I, Panthéon Sorbonne, Président du conseil scientifique de l'Association Française des Constitutionnalistes
Les droits sociaux, réponse à la crise économique et financière.
3. **Xenophon Contiades**, Professor, University of Peloponnese – Dr. **Alkmene Fotiadou**, Centre for European Constitutional Law
The debt crisis proving ground: social rights theory revisited.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Εκδηλώσεις

- Συνέδριο με θέμα: «Δημόσιο χρέος και θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα», Ξενοδοχείο Divani Caravel, 28-29/6/2013

Προγράμματα

- Σοβαρές μορφές εργασιακής εκμετάλλευσης: επιτρέποντας την πρόσβαση των θυμάτων εργασιακής εκμετάλλευσης στη δικαιοσύνη
- Ελευθερία επιχειρηματικής δραστηριότητας: ερμηνεία του δικαιώματος και της πρακτικής του εφαρμογής

4. Dr. Eleni Miha

The implementation of fundamental social rights through the responsible sovereign lending and borrowing practices.

19:00 Coffee Break

19:30 **Roundtable:** Professor **Ismeni Kriari**, Vice-president of the Panteion University, Professor **Elias Nikolopoulos**, Panteion University, Ass. Professor **Lina Papadopoulou**, Aristotle University of Thessaloniki, Professor **George Katrougalos**, University of Thrace.

Closure of the Conference by Professor **Kostas Mavrias** and Professor **Martin Scheinin**.

21:00 Reception

Προγράμματα

- **Σοβαρές μορφές εργασιακής εκμετάλλευσης: επιτρέποντας την πρόσβαση των θυμάτων εργασιακής εκμετάλλευσης στη δικαιοσύνη**

Σκοπός της μελέτης είναι η καταγραφή των στοιχείων και πληροφοριών για την κατάσταση των θυμάτων εργασιακής εκμετάλλευσης σε όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε. με ιδιαίτερη έμφαση στους παράγοντες που επιτρέπουν ή εμποδίζουν την πρόσβαση τους στη δικαιοσύνη (αστική και ποινική). Η μελέτη αποσκοπεί επίσης στη χαρτογράφηση καλών πρακτικών για την ενίσχυση της προσβασιμότητας των θυμάτων αυτών στη δικαιοσύνη.

- **Ελευθερία επιχειρηματικής δραστηριότητας: ερμηνεία του δικαιώματος και της πρακτικής του εφαρμογής**

Η παρούσα μελέτη στοχεύει στην καταγραφή των συνταγματικών, νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων, καθώς και των σημαντικότερων αποφάσεων της εθνικής νομολογίας σχετικά με την ελευθερία άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας. Παράλληλα σκοπός της μελέτης είναι η ανάδειξη των ενδεχόμενων εμποδίων στην άσκηση της εν λόγω ελευθερίας καθώς και καλών πρακτικών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

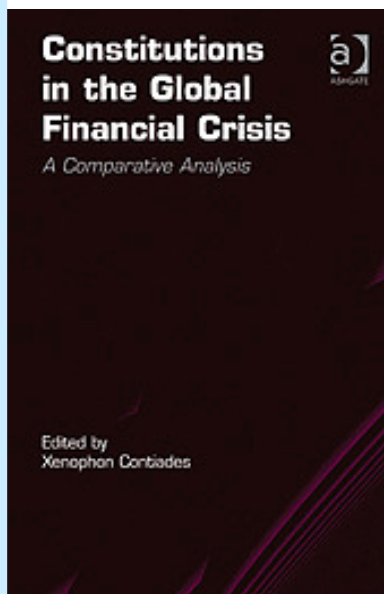
**Νέες δραστηριότητες του Κέντρου
Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου –
Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη
Τσάτσου**

Νέα βιβλία

X. Contiades (Ed.), «Constitutions in the Global Financial Crisis. A Comparative Analysis», Ashgate 2013, 316 σελ.

Νέα βιβλία

X. Contiades (Ed.), «Constitutions in the Global Financial Crisis. A Comparative Analysis», Ashgate 2013, 316 σελ.
<http://www.ashgate.com>



This book is the first to address the multi-faceted influence of the global financial crisis on the national constitutions of the countries most affected. By tracing the impact of the crisis on formal and informal constitutional change, sovereignty issues, fundamental rights protection, regulatory reforms, jurisprudence, the augmentation of executive power, and changes in the party system it addresses all areas of the current constitutional law dialogue and aims to become a reference book with regard to the

interaction between financial crises and constitutions.

The book includes contributions from prominent experts on Greece, Hungary, Iceland, Ireland, Italy, Latvia, Portugal, Spain, the UK, and the USA providing a critical analysis of the effects of the financial crisis on the constitution. The volume's extensive comparative chapter pins down distinct constitutional reactions towards the financial crisis, building an explanatory theory that accounts for the different ways constitutions responded to the crisis. How and why constitutions formed their reactions in the face of the financial crisis unravels throughout the book.

www.cecl.gr
Επικοινωνία: centre@cecl.gr